

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІФОНІМІВ У ТЕТРАЛОГІЇ ДАРИ КОРНІЙ «ЗВОРОТНІ БОКИ»

Вступ. Давню історико-культурну парадигму представляє міфологія. Вона вважається однією із форм світовідчуття, світосприйняття та світогляду. У сучасній науковій думці поняття «міфологія» представлено різними значеннями: 1) сукупність давніх текстів, міфів, у яких проявляються стародавні світогляди суспільств; 2) наука про міфи та міфологічну свідомість.

У сучасному світі спостерігається криза у світовому фентезі, оскільки головними персонажами стали ельфи, феї та дракони, а національні міфічні створіння залишаються поза увагою. Через те й важливо вивчати творчість української письменниці Дари Корній, яка створює свої романи на стійкій етнологічній основі, звертається до давньої міфології, але вже з індивідуальним, авторським переосмисленням. Яскравим прикладом відтворення міфонімного світу є її тетралогія «Зворотні боки».

Дослідження давньої української міфології були викладені у працях В. Войтовича, Г. Булашева, В. Давидюка, І. Железняка, І. Костюк, О. Слоновьської, О. Тищенко, І. Фрис, О.Потебні та ін.

Назви міфологічних персонажів у тетралогії Д. Корній «Зворотні боки» ставали об'єктом дослідження багатьох науковців: А. Гурдуза, Ю. Данильченко, А.Кайдаша, В. Хомича, Т. Пінчук та інших.

Актуальність нашої роботи полягає в тому, що давня українська міфологія сьогодні стала потужним стрижнем для написання художніх творів. З'явилась можливість переосмислити традиційні сюжети, образи та мотиви, надати їм сучасних форм і значень. Творчість Дари Корній, з одного боку, широко відображає давньоукраїнську міфологічну думку, а з іншого, вибудовує власну картину світобачення, урізноманітнює та збагачує систему різними художніми образами. Тому й цікаво простежити особливості найменування міфологічних персонажів.

Мета дослідження – виявити особливості функціонування міфонімів у тетралогії Дари Корній «Зворотні боки».

Основний текст. Тетралогія Дари Корній складається із чотирьох творів: «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік світів» та «Зворотний бік сутін». Ці романи вибудовують проблему двох часів та їхню взаємодію (давнього та теперішнього), а також проблему вимірів (ірреального та реального). На перехресті цих світів і перебуває дівчинка-підліток Мальва, яка є донькою бога Стрибога та войовничої сарматської богині Верхи. За міфологічними текстами Стрибог – це бог вітру, основними властивостями якого була стрільба із лука, а матір Мальви – богиня Верха, яка була представницею племені сарматок (за міфологією вони є войовничими амазонками). Дара Корній так описує цих жінок: *«Ті жінки-воїни, амазонки, були створені з полинового аромату, медових квітів стегу та з морської солі. Були фізично сильними та витривалими, мали гірку та водночас скрадливу вдачу руйнівниць-завойовниць»* [5, с. 86].

Міфонімом у романі є Птаха – дружина Стрибога та опікунка головної героїні. У творі вона спочатку є смертною жінкою, але потім перетворюється у безсмертну, завдяки своїй чистій душі та любові до батька Мальви: *«Птасі давалася велика сила – вона отримала дозвіл сміливо втручатися в минуле та в майбутнє. Їй довіряли, бо знали – вона без нагальної потреби нічого не змінюватиме»* [5, с. 174]. Символ жінки-птахи є притаманним українській міфології. Етнолог Г. Лозко у своїй праці «Символіка жінки-птахи в українській літературі» вказує, що образ жінки-птахи пов'язаний із віщуванням, вона наділена інформативними функціями [6, с. 35]. Через те й, на нашу думку, Дара Корній обирає у наставниці для головної героїні саме Птаху.

Міфологічною істотою у романі «Зворотний бік світів» є собака Смаргл – божество, яке існувало на межі світу живих та мертвих. Існують різні лінгвістичні теорії походження названого міфоніма. Мовознавці вважають, що ця назва походить з іранської міфології та означає птах «симумра». В українській міфології цей образ пов'язаний із Ярилом (ідолом божества із сімома головами), адже Смаргл виступає в образі собаки, яка має сім голів. Тривалий час існувала й така думка, що він був захисником первозданного вогню та поєднував у собі сили богів Дажбога, Стрибога та Хорса [1, с. 432]. У романі авторка так характеризує Смаргла: *«Мальва перевела очі на собаку. І від подиву їй ледве не відібрало дар мови. Пес, який зовнішньо дуже був схожий на вовка, мав крила... – Ого! Який красень! Крилатий собацюрка! – Ягілька здивовано звела вгору брови. – Я ж тобі казала – це Смаргл. Крилатий пес. Невже Тестаменту не читала?»* [2, с. 212].

У міфонімному просторі Дари Корній постають ще Чорнокруки у романі «Зворотний бік світів». Образ чорного крука чи ворони є поширеним серед міфів різних народів. У багатьох легендах ці птахи вважалися передвісниками поганих новин чи навіть смерті. В українській мієнології це також темні істоти, які приносять хворобу, прокляття і нещастя. У романі Дари Корній Чорнокруки постають як небезпечні та злі істоти: *«Зазвичай чорнокрукі під час нападів убивали лише дорослих. Дітей підбирали як трофеї. Дівчата в майбутньому ставали дружинами чи наложницями, хлопці – воїнами»* [2, с. 167].

Не менш цікавим образом є Андрофаги – надприродні створіння, схожі на зомбі. У творі вони їдять своїх ворогів та навіть друзів. Давньогрецькою мовою даний термін тлумачиться як «канібал» або «той, хто їсть собі подібних»: *«Найбільшою ганьбою і прокляттям вважалася смерть від рук андрофагів, людей-звірів, котрі жили поруч. Ті з'їдали тіла своїх ворогів, зрештою, власних немічних батьків теж, вважаючи, що таким чином перебирають на себе їхні знання. А кістки? Усе викидалося в болото, крім черепів. Ті, як високі відзнаки, носив андрофаг із собою. На поясі чи в торбі за плечима»* [4, с. 54].

Крім назв міфологічних персонажів, Дара Корній використовує й теоніми – найменування богів. Основними тут постають Чорнобог (бог темряви) та Білобог (бог світла та добра): *«Нехай благословить тебе Білобог! І я вітаю тебе, в імення нашого творця!»* [4, с. 29]. Чорнобог є богом лиха та горя, його описують як велетня з чималими очима, чорним волоссям та шкірою. За давньою міфологією він вилупився із яйця, яке народила чорна лебідь. Водночас із Дерева життя народився Білобог – бог світла та сонця. І між ними ведеться постійна боротьба за справедливість та панування у світі.

Дара Корній у своїх романах хоче довести істину, що для рівноваги у світі потрібна як світла сторона світу, так і темна, адже боротьба добра і зла притаманна кожній життєвій ситуації. Ці два світи можуть взаємодіяти між собою: *«Дві іпостасі великого Сварога, два його крила – Чорнобог та Білобог. Не дві окремі частинки, а дві половинки одного цілого, всемогутнього»* [3, с. 223].

Висновки. Отже, досліджуючи особливості функціонування міфонімів у тетралогії Дари Корній «Зворотні боки», можна стверджувати, що авторка уміло поєднує давньоукраїнську міфологію із сучасними найменуваннями. Також відображення двох світів – реального і міфологічного – зацікавлює сучасного читача, адже він може побувати як у світі близькому й зрозумілому, так і в світі, сповненому різними образами давньої української міфології. Переплетення реального та ірреального, магичні предмети, різноплановий сюжет та яскраві міфонімні найменування персонажів допомагають виконати головну функцію письменниці – виховати історично свідомих українців, які пам'ятатимуть давньоукраїнські традиції та вірування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 664 с.
2. Корній Д. Зворотний бік світів. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 316 с.
3. Корній Д. Зворотний бік сутіні. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 284 с.
4. Корній Д. Зворотний бік темряви. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. 316 с.
5. Корній Д. Зворотний бік світла: роман. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля» Харків 2013. 320 с.
6. Лозко Г. Символіка жінки-птахи в українській літературі. *Україна в етнокультурному вимірі століть*. Вип. 5 Київ. 2015. С. 33–42.

Юлія ГАРАСИМ

Науковий керівник – проф. Тетяна ВІЛЬЧИНСЬКА

СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТВОРЧОСТІ МАКСА КІДРУКА

Фразеологізми є невід'ємним компонентом будь-якого тексту, оскільки тісно пов'язані з контекстом того чи іншого літературного твору. Саме в живому мовленні вони виявляють свій зміст повною мірою. Аналіз окремого фразеологізму малоефективний, адже не забезпечує розкриття глибини його семантики.

Фразеологія була предметом вивчення багатьох українських вчених-мовознавців, а саме: Л. Авксентєва, М. Алефіренка, В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Кононенко, Л. Скрипник, В. Ужченка, О. Юрченка та ін. Семантико-стилістичні функції стійких зворотів у художніх текстах досліджували В. Буда, Н. Бабич, Т. Вільчинська, О. Демська-Кульчицька, Л. Мацько, Н. Сидяченко.

Стійкі сполуки є виразниками мовленнєвої експресії у художньому творі. Вони інтенсифікують уявлення про певний об'єкт чи явище, формують асоціації та почуттєво-оцінні реакції, але насамперед активізують образне мислення індивідів. Саме тому багато українських письменників вживають їх у своїх оповіданнях, романах, повістях тощо. Одним із митців, який широко послуговується у своїх творах фразеологічними одиницями (ФО) є Макс Кідрук, творчість якого активно вивчається впродовж останніх